

Добровольська О.Я. (Ужгород)

Назви людей, професійно пов'язаних з мистецтвом, в давньо- та середньоанглійській мові, за даними сучасних англійських прізвищ

Відапелятивна антропонімія, зокрема відапелятивні прізвища, посідають особливо велике місце при вивченні мовного стану попередніх століть, оскільки, незважаючи на те, що прізвища є наймолодшим класом найменувань, зокрема в англійській антропонімії, саме вони найчастіше зберігають маловживані і навіть утрачені слова або значення слів, або ті зміни, яких зазнали апелятиви протягом мовного розвитку.

Поява “других імен” (second names), або так званих “прізвиськ” (bynames), які пізніше розвинулися в прізвища у сучасному розумінні цього терміна, припадає на кінець давньоанглійського періоду. Середньовічні прізвиська були офіційними неспадковими найменуваннями і базувалися на основі реальних ознак їх носіїв. Дуже поширеним в той час було використання в якості прізвищ назв професійного заняття людини. У XII-XIII століттях заняття, на яке вказувало прізвисько, співпадало з реальним основним заняттям носія цього прізвиська. Проте в XIV столітті прізвища починають набувати спадкового характеру, і професія людини вже рідко співпадає з її прізвищем. В окремих випадках тогочасні прізвища-позначення професійного заняття людини-могли в якості прізвиська надаватися людині, що мала особливі ознаки, які зближували її з якимось професійним працівником, або зрідка виконувала притаманну цій професії роботу.

Вивчення особливостей відображення в антропоосновах прізвищ професійних назв, зокрема назв, що позначають людей, пов'язаних з мистецтвом, ми побудували на матеріалі “Словника англійських прізвищ” [Рыбакин, 1986], який містить 22700 прізвищ сучасної англійської мови. Етимологічний та семантичний аналізи антропооснов дозволили виявити 1383 прізвища, що постали на базі 489 назв професій.

У пізньому середньовіччі мистецтво, в сучасному розумінні слова, ще не виділялося чітко у свідомості людей як особлива галузь людської діяльності.. Багато “матеріальних” витворів середньовічного мистецтва, що дійшли до наших часів і становлять предмет національної гордості народу, такі як високохудожні вироби з металу та дерева, вишивка, пам’ятки архітектури, виконувалися найбільш обдарованими ремісниками- різьбярками по каменю та дереву,будівельниками, ковалями, вишивальщиками, які, однак, не високо вшановувалися в суспільстві і так само низько оплачувалася їхня праця. Те ж саме можна сказати і про скульпторів, художників, оформлювачів книг, які розміщувалися на суспільній драбині на одній сходинці зі звичайними ремісниками.

Серед назв на позначення людей, професійно пов’язаних з мистецтвом, в середньоанглійській мові найбільш представленими є назви музикантів. Це служить поясненням чисельного представлення цих назв в антропоосновах прізвищ. Мовні засоби, які використовувалися для номінації виконавців на різноманітних музичних інструментах, відзначаються одноманітністю. Це пояснюється тим, що головною ознакою, здатною розрізнити діяльність одного музиканта від іншого, є музичний інструмент, на якому він грає. Тому найбільш продуктивною моделлю для утворення назв музикантів є модель n + -er: пор. назви *bymere* (д.-англ.), *be mere* (с.-англ. ”трубач”), закладені у прізвищах *Beemer*, *Beamer*; *blouere* (с.-англ. “трубач”) у прізвищі *Blower*; *fidelere* (д.-англ.), *fitheler(e)* (с.-англ.) “скрипаль” у прізвищах *Fidler*, *Fiddler*, *Viddler*, *Vidler*; *flouter* (с.-англ. “флейтист”) у прізвищі *Flutter*; *hearpere* (д.-англ.), *harper(e)* (с.-англ.) ”арф’яр” у прізвищі *Harper*; *horn-blāwere* (д.-англ.), *horn-blouere* (с.-англ.) “сурмач” у прізвищах *Hornblower*, *Hornblow*; *organer* (с.-англ. “органіст”) у прізвищі *Organer*; *pīpere* (д.-англ., с.-англ.) “дудар” у прізвищах *Piper*, *Puper*; *taburner* (с.-англ. “виконавець гри на тамбурині”) у прізвищах *Taberner*, *Tabberner*, *Tabiner*, *Tabner*; *trumper* (с.-англ. “трубач”) у прізвищі *Trumper*; *whistlere* (с.-англ. “трубач, флейтист, дудар”) у прізвищах

Whistler, Whisler, Wisler, Wissler. Ці назви можуть розглядатися як мотивовані відіменними дієсловами – безафіксальними похідними від іменників – позначень музичних інструментів, зі значенням “грати на музичному інструменті, що позначений твірною основою”. Тому можна виділити дієслівно-іменну модель деривації назв музикантів n, v + -er , пор. hearpere “арф’яр”- hearp(e) “арфа”, hearpen “грати на арфі”; flouter “флейтист” – floute “флейта”, floten “грати на флейті”, і т. ін.

У кількох прізвищах закладені назви співаків: sangere (д.-англ.), songere (с.-англ.) “співак” у прізвищах Sanger, Sangar, Songer; sangestre (д.-англ.), singstere (с.-англ.) “співачка” у прізвищах Sangster, Songster; singer(e) (с.-англ. “співак”) у прізвищах Singer, Singers; а також назви танцюристів: trippere (с.-англ. “танцюрист”) у прізвищах Tripper, Trippier; tumbere (д.-англ. “акробат; танцюрист”) у прізвищі Tumber.

В антропоносах англійських прізвищ знаходимо також професійні назви graefere (д.-англ.), graveere (с.-англ.) “різьбяр, гравер; скульптор” - у прізвищі Graver; imageoure (с.-англ. “гравер, різьбяр, скульптор”) - у прізвищі Imager; ; paintour (с.-англ. “художник”) - у прізвищах Painter, Paynter;

Загалом 19 лексем, що становить 3.8 % від загальної кількості професійних назв-антропооснов англійських прізвищ, закладені в 37 сучасних прізвищах.